

УДК 72.01

Н. М. Шебек,

*кандидат архітектури, доцент кафедри дизайну архітектурного середовища
Київського національного університету будівництва і архітектури*

АРХІТЕКТУРНЕ СЕРЕДОВИЩЕ: ДОСВІД ТИПОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Анотація: проаналізовані відомі типологічні класифікації архітектурного середовища, сформульовані нагальні проблеми його типологізації.

Ключові слова: архітектурне середовище, типологія, типологізація.

Аналіз наукових праць, присвячених дослідженню архітектурного середовища, засвідчив, що в архітектурно-містобудівній теорії до сьогодні не склалося чіткого і однозначного уявлення про зміст цього широковживаного терміну і, відповідно, не сформувалося стрункого методологічного апарату для вивчення явища, яке він позначає. Як і в інших науках, що досліджують різномірні за складом множини об'єктів і вирішують завдання впорядкованого опису та пояснення цих множин, в архітектурно-містобудівній теорії назріла необхідність побудови загальної типології об'єктів штучного довкілля, що оточують людину в процесі її життєдіяльності.

Доводиться констатувати, що сучасна архітектурно-містобудівна теорія лише наближається до рівня теоретичного узагальнення матеріалу, накопиченого проектною практикою, тому формування загальної типології об'єкту її дослідження перебуває лише на етапі становлення. Характерною особливістю цього етапу є створення окремих більш-менш повних класифікацій будинків і споруд в залежності від їх призначення в межах архітектурної типології [8]; містобудівних об'єктів згідно з особливостями взаєморозміщення їх функціональних і структурних елементів в межах містобудівної типології [1]; елементів предметно-просторового середовища відповідно до видів потреб і категорій споживачів у межах проектної типології в дизайні [6]; нарешті, стереотипних середовищних ситуацій, що визначаються функціональними, просторовими і геометричними ознаками, а також ступенем завершеності формування в межах типології видів і форм середовища [17].

Становлення середовищного підходу в архітектурі і містобудуванні у 70-80-х рр. ХХ ст. ознаменувалося своєрідним підведенням підсумків розвитку архітектурно-містобудівної типології та пошуком можливих напрямів подальших типологічних досліджень. Р. Монео переконливо доводить, що традиційний типологічний підхід до формування архітектурних об'єктів остаточно себе вичерпав. Разом з тим, відкидати поняття типу недоречно, адже

воно необхідне для розуміння об'єкта проектування. Поняття типу сьогодні покликане виражати зв'язок одиничного архітектурного об'єкта зі світом, що його оточує, з власною історією та з іншими об'єктами, з якими він має спільні риси [22]. М. Г. Меєрович констатує появу в теорії та практиці архітектурно-містобудівного проектування «нефункціональних» типологій, які прагнуть розширити його межі шляхом систематичного залучення в проектування знань про людину, її культуру, духовний світ, спосіб життя. Об'єктами вивчення нових типологій стають «простір», «середовище», «поведінкові акти», «форми осмислення міського оточення», «образи сприйняття» та інші відомості, що не входять в систему знань, охоплених функціональною типологією. Дослідник аналізує можливості залучення нових підходів до проектної діяльності і пропонує шляхи виходу за межі існуючої системи «нормативно-метричних» показників з метою поступового впровадження ознак морфологічного, символічного, понятійного мислення в масове проектне виробництво [12].

У зазначений період був розпочатий пошук шляхів побудови типології архітектурного середовища, принципово відмінної від традиційних для архітектури і містобудування типологій. Проте, слід зауважити, що елементи середовищного мислення зустрічалися і в більш ранніх наукових працях. Це обумовлює необхідність розгляду в цьому дослідженні і деяких архітектурних типологій.

Усі відомі підходи до типологізації архітектурного середовища будуються як типологічні класифікації середовищних утворень за одною домінуючою або декількома незалежними і рівноправними ознаками. До першої категорії підходів можуть бути віднесені класифікації архітектурного середовища за призначенням, за образними характеристиками, за стандартними ситуаціями життєдіяльності, за морфологічними ознаками, за сталими соціокультурними значеннями і за характером змінюваності у часі. Другу категорію представляють спроби поєднання декількох ознак, як основи для класифікації властивостей довкілля.

Функціональна типологія архітектурного середовища починає родовід від Афіньської хартії, ухваленої учасниками IV конгресу СІАМ у 1933 р., де було проголошене автономне в межах міста просторове розміщення архітектурного середовища, що має виконувати чотири основні функції: забезпечувати людину житлом, організовувати місця прикладання праці та місця проведення дозвілля, а також задовольняти потреби населення у транспортній мережі, яка б поєднувала між собою названі зони [9]. Відтоді бере свій початок традиція будувати типологію архітектурного середовища у відповідності з основними сферами життєдіяльності суспільства. Модель типологічного формування об'єктів архітектурного середовища, наведена Р. Ранєвим, в узагальнених типах

архітектурно-містобудівних об'єктів віддзеркалює закономірності організації штучного довкілля різних рівнів (рис. 1). Запропонована модель встановлює відповідність між ієрархією середовищних об'єктів (робоче місце, приміщення, будинок, комплекс, зона міста) та сферами життєдіяльності суспільства (виробництво, обслуговування і проживання), які диференціюються на галузі, спеціалізації, підприємства [13].

Пропозицію типологізувати архітектурне середовище за образними характеристиками висловив К. Лінч, який у роботі «The Image of the City» (1960 р.) виокремив універсальні елементи міста, з формою і розташуванням яких співвідніс зміст поняття «образ міста». К. Лінч представляє місто як структуру, що складається з окремих просторових елементів – «шляхи, границі, орієнтири, вузли і райони – суть цеглини, з яких можна споруджувати стійкі, розпізнавані конструкції в масштабі міста» [10, с. 90] (рис. 2). Серед усього розмаїття середовищних утворень К. Лінч обирає п'ять прикладів, які в межах певної культури «можна обґрунтовано вважати типовими, суттєвими за значущістю і проблемними», а саме: житлове середовище родини; стандартне оточення робочого процесу і процесу купівлі; оточення, пов'язане з переміщенням у просторі; місця, які відвідують діти; місця, характерні для хвороби, старості, безсилля [11, с. 140]. В основі такого способу типологізації штучного довкілля покладено співвіднесення архітектурного середовища з найбільш типовими ситуаціями життєдіяльності людини.

Засадничі положення еволюційної типології архітектурного середовища сформулював А. Россі. В книзі «L'architettura della città» (1966) він висловив думку, що в основу концепції типа має бути покладено дещо постійне, а саме – логічний принцип утворення тієї чи іншої форми. Будь-яке пояснення типів середовищних утворень з точки зору їх функцій має бути відхиленним, оскільки їх використання мінливе у часі. Становленню типа сприяють досягнення відповідності потребам і прагнення до краси [23]. Типологічними одиницями міської форми за А. Россі можуть бути міські артефакти – міський центр, житлові райони, вулиці, площі, – які зберігаються в процесі еволюції поселення, втілюють фізичні ознаки минулого, відображають «колективну волю» і «колективну пам'ять» його мешканців. Типологічними одиницями архітектурної форми можуть вважатися споруди, що довгий час зводилися у тій чи іншій місцевості і, з часом, почали віддзеркалювати стиль життя місцевого населення. До типів середовища, що найбільш виразно втілюють суспільні цінності, А. Россі відносив школу, лікарню, тюрму і кладовище. Морфологічні ознаки, притаманні їх структурі, можна помітити у переважній кількості розроблених ним проектів (рис. 3). Серед «базових моделей» – геометричних форм, які незмінно повторюються в історії архітектури, А. Россі виділяє

циліндр як архетип колони, півсферу як архетип купола, квадрат як архетип вікна тощо. Кожна така форма ззовні проста і лаконічна виявляється надзвичайно складною за значенням і змістом. Завдяки цьому вона здатна виразити сутність і мету офісної будівлі, готелю, театру, кладовища, кавоварки.

Р. Вентурі зводить значення типу до відтворення зовнішнього образу середовищного об'єкта. Поняття типу не пов'язується ним ні з формальною, ні з функціональною структурою середовищного об'єкта, а лише зі спроможністю споживача його впізнати та ідентифікувати з чимось звичним, зрозумілим і значимим для нього. Р. Вентурі «розбиває» колись цілісні архітектурні форми на формально автономні частинки, які отримують значення типових образів. Поєднання цих частинок в межах середовищних об'єктів відображає фрагментовану переривчасту реальність сучасної масової культури (рис. 4) [15].

Спробу типологізувати архітектурне середовище за стандартними ситуаціями життєдіяльності здійснив К. Александер з однодумцями в книзі «A Pattern Language» (1977 р.), де завданням архітектора проголошено не спорудження об'ємів, а створення життєвого простору між ними. Автори звернули увагу на повторюваність типових життєвих ситуацій, які потребують фіксованого предметно-просторового контексту, і запропонували новий спосіб проектування, оснований на комбінаториці елементарних одиниць середовища (паттернів) [19] (рис. 5).

Класифікацію середовищних утворень за морфологічними ознаками запропонував Р. Кріє в працях «Typological and Morphological Elements of the Concept of Urban Space» (1975 р.) та «Architectural composition» (1988 р.) (рис. 6). Учений виділив чотири архетипи міського середовища – площа, вулиця, будинок, міська структура, – та дослідив особливості їх геометрії та закономірності поєднань, а також докладно проаналізував будову архітектурних об'єктів [20]. Р. Кріє запропонував оригінальну концепцію удосконалення мови архітектури, організувавши розробку сучасного словника базових форм і елементів архітектури, серед яких: сходи, вікна, двері, кути будинків, центральні отвори тощо [21].

Р. Бофілл виділив ряд непорушних елементів, які розглядаються ним як слова «вихідної граматики» архітектурного середовища. До символічних форм, притаманних європейській культурі архітектор відносить піраміду, обеліск, театр, арку, храм, палац, башту. «Архітектурні архетипи відрізняються простотою ідеї, що перевершила різноманітний чуттєвий досвід і залишила орієнтири для пам'яті суспільства» [2, с. 84]. Архетипи за Р. Бофіллом не пов'язані з функцією, матеріалами і геометричними принципами. Вони покликані виявляти значення і витонченість, виступати у ролі ідеальної моделі, еталонного твору. Орієнтація на архетипічні форми дозволяє архітектору

«зануритися у саму серцевину несвідомого, властивого усьому суспільству» [2, с. 85], тобто поєднати особисті уявлення з колективною історією. Протягом своєї еволюції архетипи перетворилися на форми наділені змістом – храм нагадує про бога, театр про видовище, арка про владу. Відштовхуючись від архетипів Р. Бофілл у своїх творах виражає власну громадянську позицію: в житлових будинках на площі Номбр-д'Ор, побудованій на основі плану церкви Тоді, він прагне «повернути людині те, що вона віддавала своїм богам», а в соціальному житлі на площі Абракас створює сучасний «Версаль для народу».

Приклади фрагментації архітектурного середовища за сталими соціокультурними значеннями містять і творчі розробки архітекторів А. Бокова та В. Гудкова. Будь-який середовищний об'єкт розглядається ними як цілісний організм, що має в своїй основі певний «інваріант» – єдину структуру, наділену виразними і зрозумілими значеннями (рис. 7). За думкою А. Бокова, середовищні об'єкти можуть виникати як самодостатні, завершені утворення (місто, район), як фрагменти інших цілісних утворень (кімната, будинок, комплекс будівель), чи як «будинки-ворота», «будинки-вулиці», «будинки-перехрестя», «будинки-будинки», «коли мале стає заміною і тотожністю більшого і загального» [4, с. 118].

Роботу над класифікацією середовищних утворень за характером змінюваності у часі розпочав О. Е. Гутнов, який диференціював матеріальні елементи просторових систем на рівні міста і окремої будівлі на майже незмінні – «каркас», менш сталі – «тканину» і схильні до постійних змін – «плазму» [5] (рис. 8). Розвинувши цю ідею, А. В. Іконніков виділив чотири шари речовинних елементів середовищних з'єднань за ознаками їх стабільності чи змінюваності у часі. Структурну основу зовнішнього предметно-просторового середовища складає міський каркас, який утворюють ландшафт, найбільш сталі планувальні елементи і визначні споруди, внутрішнього середовища – капітальні конструкції будівель. Другий шар формує наповнення каркасу – забудова та некапітальні елементи будівель, вбудовані меблі, елементи оздоблення. Третій шар – предметне наповнення просторових структур – малі архітектурні форми, обладнання, елементи благоустрою). Четвертий шар утворюють тимчасові споруди, засоби візуальної оперативної інформації, засоби руху, портативні речі. «У будь-який даний момент часу всі шари утворюють єдність, взаємно доповнюючи її положення на шкалі історичного часу» [18, с. 245].

В кожній з розглянутих робіт дослідники приділяли увагу одному – найважливішому для них аспекту формування штучного довкілля, який і обирається ними як основа побудови типологічної класифікації архітектурного середовища, а усі інші вважаються менш суттєвими або взагалі ігноруються.

Проте, теорії архітектури відомі спроби охопити декілька протилежних за змістом властивостей штучного довкілля і наблизитися до рівня побудови його систематики.

Найперша з таких розвідок виконана римським архітектором Вітрувієм наприкінці I ст. до н. е. В «Десяти книгах про архітектуру» намічена чітка система опису більшості відомих у той час типів штучного довкілля різного рівня складності від поселень до елементів обладнання. Увага зосереджувалася на особливостях контексту, в який вписувався середовищний об'єкт, (природно-кліматичних та санітарно-гігієнічних умовах регіону будівництва, існуючій сусідній забудові, умовах найкращого зорового сприйняття майбутньої споруди); традиційних для певної місцевості будівельних і оздоблювальних матеріалах, конструктивних системах, технологіях будівництва; відмінностях життєвого укладу, притаманному грецькій і римській культурі; стандартних ситуаціях життєдіяльності, які повторювалися у відповідних приміщеннях кожного типу будівель та на прилеглих до них територіях; сталих способах досягнення домірності, пропорційності, масштабності і благовидості споруд, що зводилися за випробуваними і визнаними зразками; нарешті, на тому враженні від реалізованої будівлі, якого прагнув досягти архітектор [3] (рис. 9).

Сплеск цікавості до виявлення комплексу типологічних ознак елементів штучного довкілля спостерігається наприкінці XVIII ст., коли Кватемье де Квінсі здійснює спробу описати тип як вираження незмінності характерних рис форми, обумовлених її природою (причинами виникнення) та застосуванням (особливостями використання). Класифікацію будинків і міських фрагментів відповідно до їх програми, або функції, на початку XIX ст. запропонував Д. Н. Л. Дюранд. Дослідник підрозділяє частини майбутніх будівель – портали, вестибюлі, сходові клітини, подвір'я та інші за функцією і матеріалом (рис. 10). Окремі елементи будівель він пропонує поєднувати за допомогою композиційних засобів – сітки та осі. Таким чином принципи і правила композиції використовуються з метою поєднання форми і функції [22].

К. Н. Леду в трактаті «Архітектура, розглянута у відношенні до мистецтва, устоїв поведінки і законоположень» (1804 р.) запропонував своєрідну «типологію» форм життєустрою на основі поєднання ідей гуманізму і раціоналізму. Архітектор виходив з переконання, що особистість формується під впливом зовнішніх умов, тобто архітектурне середовище відіграє роль упорядника суспільства. В проекті ідеального міста Шо К. Н. Леду розробив нові типи громадських споруд, що були покликані втілювати ідеї суспільної моралі («Будинок правосуддя», «Будинок знань», «Будинок братерства» тощо); житлових будинків, що наочно демонстрували рід діяльності їх власників

(будинки володаря джерела, смотрителя полів, бондаря та ін.), а також виробничих споруд, що мали по-новому організувати працю робітників (солеварні, піч для випалювання деревного вугілля, гарматний завод тощо). Планування і забудова міста втілювали ідеї незалежності, свободи, рівності у правах, відповідали ідеалам строгості і стриманості. Кожний з елементів архітектурного середовища був продиктований практичним спрямуванням к «економному» плану і лаконічному об'ємно-просторовому рішенню. Разом з тим, усі споруди були просякнутими метафізичною символікою і виконували роль своєрідних гасел ідей епохи Просвітництва [14] (рис. 11).

Безмежну множину варіацій середовищних об'єктів видатний архітектор і теоретик мистецтва XIX ст. Г. Земпер запропонував систематизувати спираючись на невелику кількість основних ідей, які отримують свій найбільш простий вираз у кількох первинних формах штучного оточення людини. «Типом ... є первинна форма, яка була зумовлена певною потребою, проте зазнала модифікації в залежності від матеріалів, що застосовувалися при її виготовленні» [7, с. 109]. Серед первинних форм, на основі яких з часом утворилися різні типи будівель і, навіть, поселень Г. Земпер виділив вогнище (первинне ядро, центр), покрівлю (навіс, дах), огорожу (опори покрівлі, стіни, мури) і основу (терасу). Перевагами такого підходу до типологізації архітектурного середовища можна вважати спробу комплексного урахування прагматичних і естетичних, технічних і технологічних, етнічних і географічних, семантичних і історичних аспектів формоутворення штучного довкілля з метою виявлення причин і механізмів його розвитку.

Сучасний приклад урахування кількох суттєвих аспектів формування середовищних утворень подає типологія видів і форм середовища, запропонована В. Т. Шимко, яка об'єднує низку типологічних класифікацій архітектурного середовища за функціональними (виробниче, житлове, рекреаційне, громадське), просторовими (відкриті простори, міське середовище, інтер'єр) і провідними геометричними ознаками (локальне, лінійне, розчленоване) та за ступенем завершеності формування (новий об'єкт; об'єкт, що обживається; стабільний міський інтер'єр; об'єкт, що реконструюється) [16] (рис. 12).

Охарактеризовані дослідження внесли значний вклад у розвиток архітектурно-містобудівної науки і сформували міцний фундамент для розбудови теорії гармонізації архітектурного середовища. Разом з тим, жодна із зазначених типологій не стала загальноновизнаним методологічним засобом узагальнення найбільш суттєвих характеристик архітектурного середовища. У зв'язку з цим, актуальним залишається завдання формування загальної типології архітектурного середовища, здатної запропонувати нові підходи до

впорядковування даних про розвиток штучного оточення людини, обґрунтувати нові принципи систематизації цих даних, піднятися на якісно вищий рівень теоретичного узагальнення і, тим самим, здійснити наступний крок в розвитку архітектурної науки.

Створення такої типології доцільно розпочинати з аналізу основних проблем, з якими зіткнулися автори відомих типологій. У їх числі – відсутність однозначного уявлення про межі і структуру об'єкта дослідження, адже середовищним утворенням можна вважати і окрему зону в кімнаті, і споруду в цілому, і частину поселення, і, навіть, урбооболонку Землі – об'єкти різних рівнів організації, безпосереднє порівняння яких між собою недоречне. Наступною проблемою стала необхідність співвіднести персональні уявлення про оточення великої кількості різних суб'єктів середовищної діяльності – замовників, проектувальників, виконавців і споживачів штучного довкілля. З'ясувалося, що дослідникам важко відмовитися від редуційного зведення останнього до множини речовинних елементів, яким притаманні лише об'єктивні властивості. Нарешті, суттєвим недоліком типологій архітектурного середовища, побудованих на основі комплексного урахування різнопланових аспектів їх утворення є, так би мовити, незалежний характер систематизації даних – процеси формоутворення архітектурного середовища розглядаються відокремлено від процесів його функціонування, а питання еволюції довкілля жодним чином не пов'язуються з його художнім образом.

Орієнтація на сучасні загальнонаукові підходи до трактовки типології як методологічного засобу, за допомогою якого на абстрактному рівні відтворюється картина дійсності, і розуміння типу не як замісника множини досліджуваних об'єктів, а як ідеального об'єкта, що дозволяє будувати багатofакторні моделі, дає можливість в межах архітектурної науки здійснити перехід від класифікаційного опису проявів оточуючого світу до формулювання базових теоретичних понять, одним з яких є поняття «архітектурне середовище». Очевидно, типологію архітектурного середовища можна розглядати як сполучну ланку між загальними уявленнями про систему цілісність і диференційовану конкретику середовищних утворень, яка буде акумулювати їх глибинну сутність у синтетичній типологічній схемі. В кінцевому рахунку це сприятиме ефективному вирішенню вищезазначених методологічних проблем дослідження, проектування та прогнозування шляхів розвитку сучасного архітектурного середовища.

Класифікації середовищних утворень за однією домінуючою ознакою

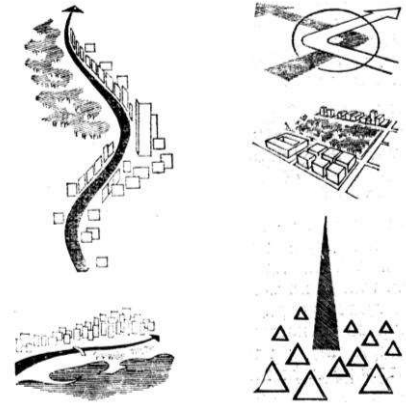
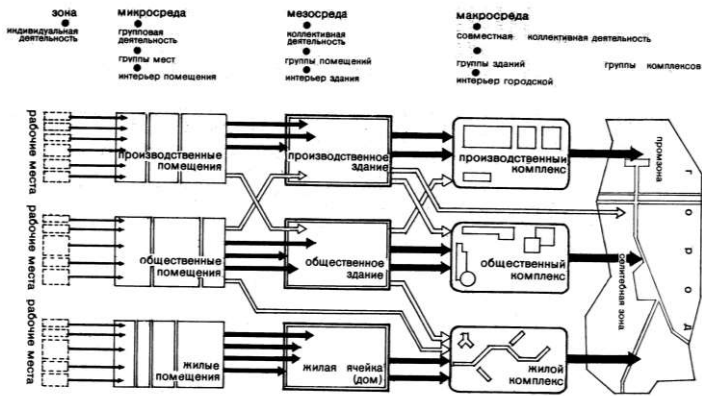

Рис. 1. Модель типологічного формування об'єктів архітектурного середовища, Р. Ранев

Рис. 2. Універсальні елементи міської форми: шляхи, границі, вузли, райони, орієнтири, К. Лінч

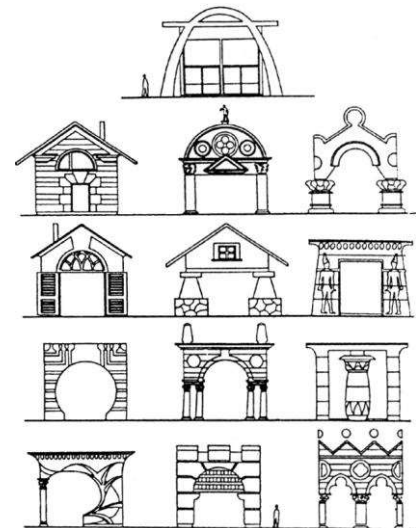
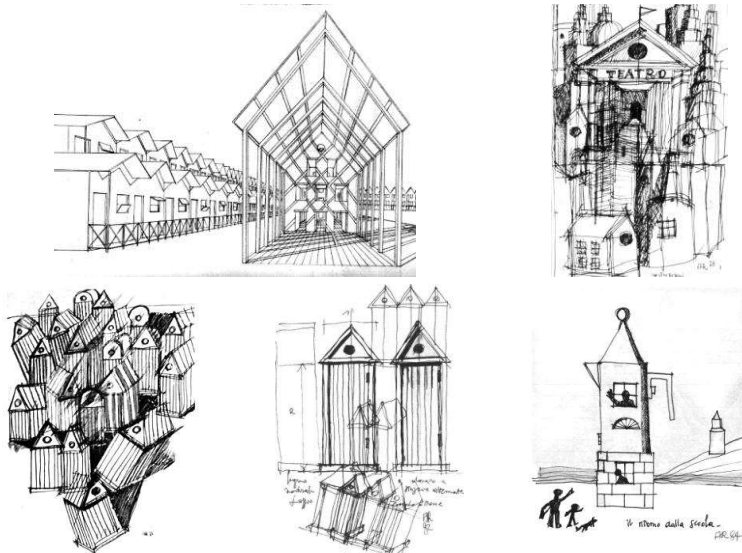

Рис. 3. Проект студентського гуртожитку в м. Чіети, Італія, 1976-1980 р.; малюнки: «Будівлі», 1978 р.; кабіна для переодягання, 1979 р.; шафа Cabina del Elba, 1980 р.; кавоварка La copica, 1984 р., А. Россі:

Рис. 4. Варіанти порталів «у стилях», Р. Вентурі

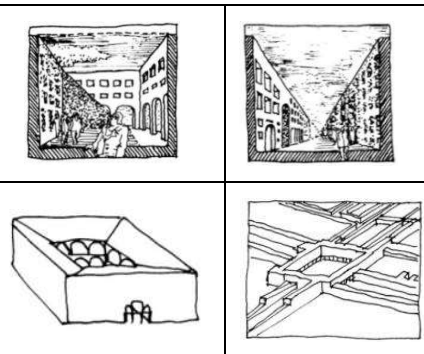

Рис. 5. Приклади паттернів: 20 – «міні-автобуси», 203 – «дитячі печери», 229 – «простір каналів»; схема поєднання паттернів торговельного центра, К. Александер

Рис. 6. Архетипи міського середовища: «площа», «вулиця», «будинок», «міська структура», Р. Кріє

Класифікації середовищних утворень за однією домінуючою ознакою

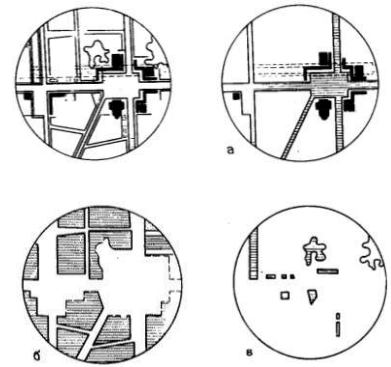
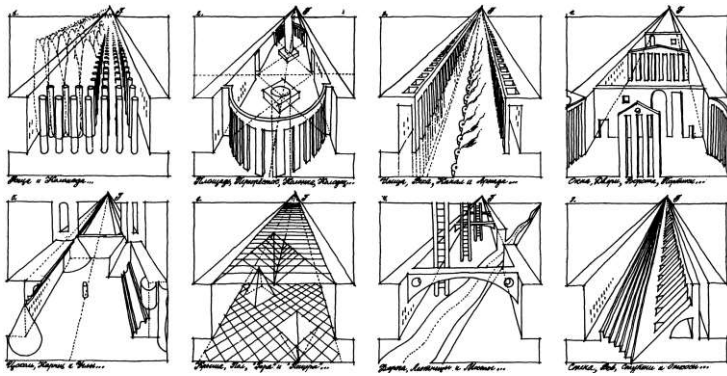

Рис. 7. Архетипи середовища: 1 – гай і колонада; 2 – площа, перехрестя, колонка, колодязь; 3 – вулиця, ріка, канал і аркада; 4 – вікна, двері, ворота, портики; 5 – цоколь, карниз, кути; 6 – дах, підлога, «гора» і «печера»; 7 – шлях, сходи і мости; 8 – стіна, рів, сходи і укоси, А. Боков, В. Гудков

Рис. 8. Типи елементів міського середовища за характером змінюваності у часі: а – «каркас», б – «тканина», в – «плазма», О. Е. Гутнов

Класифікації середовищних утворень за кількома незалежними ознаками

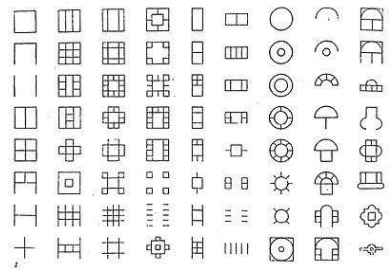
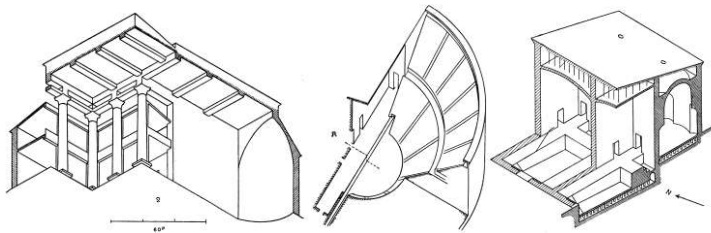

Рис. 9. Типи цивільних будівель і споруд: базиліка, театр, баня, Вітрувій

Рис. 10. Форми будівель, Ж. Н. Л. Дюранд, 1809 р.

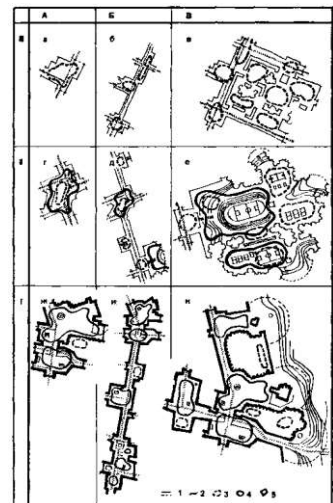
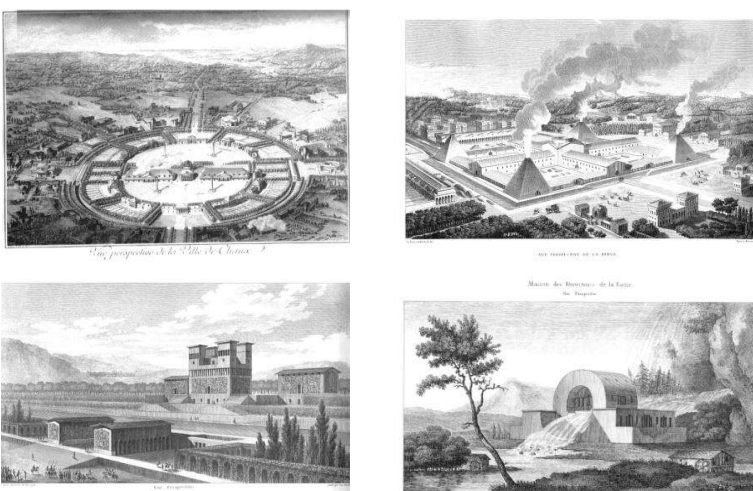

Рис. 11. Проект міста Шо, арх. К. Н. Леду, 1771-1773 рр. Загальний вигляд. Гарматний завод. Будинок мисливських трофеїв. Будинок доглядача джерела.

Рис. 12. Типологія міських просторів: III – місцевого, II – районного, I – загальноміського значення; А – локальні, Б – лінійні, В – розчленовані, В. Т. Шимко

Література

1. Білоконь Ю. М. Типологія містобудівних об'єктів. Київ, 2001 – 68 с.
2. Бофилль Р. Пространства для жизни [Текст] / Рикардо Бофилль; В сотруд. с Жаном-Луи Андре; Пер. с фр. М. В. Предтеченского; Под ред. А. Н. Шукуровой. – М.: Стройиздат, 1993. – 135 с.
3. Витрувий П. М. Об архитектуре. Десять книг / Пер. с лат. Ред. и введение А. В. Мишулина; Гос. Акад. истории материальной культуры. – Л.: Соцэкгиз, Ленингр. отд-ние, 1936. – 344 с.
4. Говорят зодчие: Боков, Филиппов и Меерсон // Архитектура СССР. Перестройка. – L'ARCA: The international magazine of architecture, design and visual communication. – May 1989, 27. – p. 118-128.
5. Гутнов А. Э., Лежава И. Г. Будущее города. – М.: Стройиздат, 1977. – 126 с.
6. Дизайн. Иллюстрированный словарь-справочник / Г. Б. Минервин, В. Т. Шимко, А. В. Ефимов и др.: Под общей редакцией Г. Б. Минервина и В. Т. Шимко. – М.: «Архитектура-С», 2004. – 288 с., ил.
7. Земпер Г. Практическая эстетика / Готфрид Земпер: [пер. с нем. В. Г. Калиша]. – Москва: Искусство, 1970. – 320 с.
8. Змеул С. Г., Маханько Б. А. Архитектурная типология зданий и сооружений: Учеб. Для вузов: Спец. «Архитектура». – М.: «Архитектура-С», 2000. – 240 с., ил.
9. Корбюзье Ле. Три формы расселения: Афинская хартия / Пер. с франц. Ж. Розенбаума. Послесл. Ю. Бочарова и А. Раппапорта. – М.: Стройиздат, 1976. – 136 с.
10. Линч К. Образ города / Пер. с англ. В. Л. Глазычева; Сост. А. В. Иконников; Под ред. А. В. Иконникова. – М.: Стройиздат, 1982. – 328 с.
11. Линч К. Совершенная форма в градостроительстве / Пер. с англ. В. Л. Глазычева; Под ред. А. В. Иконникова. – М.: Стройиздат, 1986. – 264 с.
12. Меерович М. Г. Архитектурная типология как форма организации прикладных архитектурных знаний / Марк Григорьевич Меерович: диссертация ... кандидата архитектуры 18.00.01 – Теория и история архитектуры. Том 1. – Москва, 1984. – 171 с.: ил.
13. Раннев В.Р. Интерьер. – М.: Высш. шк., 1987. – 232 с.
14. Смолина Н.И. Традиции симметрии в архитектуре. – М.: Стройиздат, 1990. – 344 с.
15. Стародубцева Л.В. Архитектура постмодернизму: Історія. Теорія. Практика: Посіб. Для студентів архіт. спец. вищ. навч. закл. – К.: Спалах, 1998. – 208 с.
16. Шимко В.Т. Архитектурное формирование городской среды. – М.: Высш. шк., 1990. – 223 с.
17. Шимко В. Т., Гаврилова А. А. Типологические основы проектирования архитектурной среды. – М.: Изд-во «Архитектура-С», 2004. – 104 с.
18. Эстетические ценности предметно-пространственной среды. – М.: Стройиздат, 1990. – 335 с.

19. Alexander C. A Pattern Language: Towns, Buildings, Construction / C. Alexander, S. Ishikawa, M. Silverstein, M. Jacobson, I. Fiksdahl-King, S. Angel. – New York: Oxford University Press, USA, 1977. – p. 1171.
20. Krier R. Elements of the concept of urban space // Time-Saver Standards For Urban Design / Watson D., Platyus A., Shibley R. – New York: The McGraw-Hill Companies, 2003. – 280-289 p.
21. Krier R. Elements of Architecture // Architectural Design. – 1983. – № 9/10, 53. – P. 17-18.
22. Moneo R. On Typology // Oppositions, MIT Press Cambridge, Massachusetts. – № 13 (Summer 1978). – P. 22-45.
23. Rossi A. The Architecture of the City / A. Rossi. – Cambridge: The MIT Press, 1982. – 203 p.

Аннотация

Проанализированы известные типологические классификации архитектурной среды, сформулированы актуальные проблемы ее типологизации.

Ключевые слова: архитектурная среда, типология, типологизация.

Annotation

Known architectural environment typological classifications are analyzed, the existent problems of architectural environment typological classification were considered.

Keywords: architectural environment, typology, typological classification.

УДК 72.013

І. В. Коротун

*к.а., доцент Чернівецького національного
університету ім. Ю. Федьковича*

ПЛАНУВАЛЬНІ ОСНОВИ ПРОСТОРОВИХ КОМПОЗИЦІЙ ІСТОРИЧНОЇ ЗАБУДОВИ МІСТА ЧЕРНІВЦІ

Анотація: запропонована стаття присвячена дослідженню аспектів процесу комплексного містобудівного планувально – просторового формування забудови центрального ядра історичної забудови міста Чернівці.

Ключові слова: планувальний каркас, фокуси сприйняття, видові осі, просторова композиція.

Історична спадщина Чернівців, як феноменальне явище світової архітектури приваблює велику кількість дослідників, не тільки архітекторів але й мистецтвознавців та істориків. Процес формування історичної забудови